

FUNDACJA WSPIERANIA
INICJATYW EKOLOGICZNYCH

**PRZEDSTAWICIEL NA POLSKIE MIĘDZYNARODOWEGO
PROJEKTU OCHRONY KRASKI**

31-121 Kraków, ul. Czysta 17/4, tel./fax: 48/12/631 57 31, 631 57 32
e-mail: biuro@fwie.eco.pl, <http://www.fwie.eco.pl>
KRS 0000060308, regon 350524261, NIP 676-10-21-929

Kraków, 2007-11-30

Sz. P. Profesor Maciej Nowicki
Ministerstwo Środowiska,
ul. Wawelska 52/54, 00-922
Warszawa

Uwagi Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych do treści projektu Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia ... 2007 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach działania „Program rolnosrodowiskowy” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013.

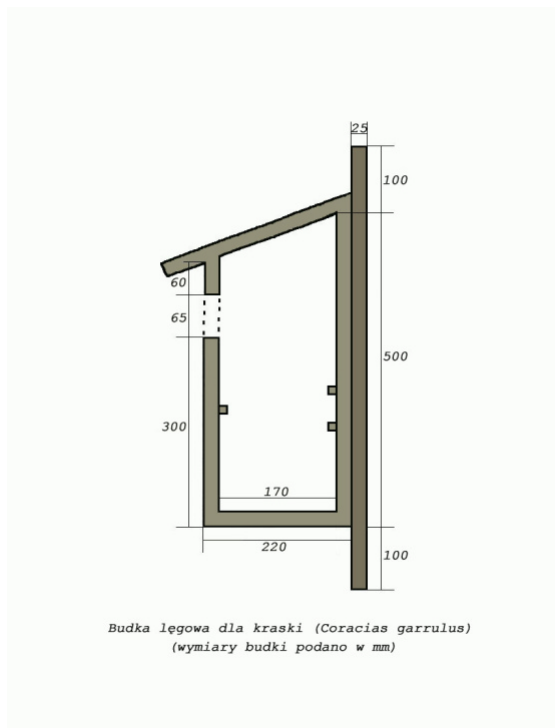
Wnosimy o uwzględnienie w „Programie rolnosrodowiskowym” specjalnego wariantu w ramach pakietów 4 i 5 - wymienionych w § 4 ust. 1 ww. rozporządzenia (i odpowiednich załącznikach) - którego celem będzie ochrona siedlisk legowych kraski *Coracias garrulus* - ptaka związanego z trwałymi użytkami zielonymi.

Nasze propozycje dotyczące przedmiotowego wariantu są następujące:

Wymogi, jakie powinny być przestrzegane w ramach proponowanego przez nas wariantu 4.x i 5.x pn. „Siedliska kraski” (lub „Ochrona siedlisk legowych ptaków - wariant dla kraski”:

z terenu (działki beneficjenta) objętego programem rolnosrodowiskowym **nie należy usuwać krzewów i drzew** zarówno pojedynczo stojących, jak i znajdujących się w zadrzewieniach; w przypadku naturalnego rozpadu lub uzasadnionej wycinki drzew zasadzone zostaną w to miejsce odpowiednie siedliskowo gatunki drzew (gatunki preferowane to olsze *Alnus glutinosa*, wierzby drzewiaste *Salix* spp. i brzozy *Betula* spp.); jeżeli ubytek drzewa dotyczył będzie egzemplarza dziuplastego, w najbliższej okolicy zawieszona zostanie, budka typu „D” wg Sokolowskiego na koszt beneficjenta programu (wymiarzy ryc. 1.).

Na działce beneficjenta **wymagane sa „czatownie”** badz naturalne preferowane badz sztuczne, gdyz tylko wtedy dzialania w ramach pakietu beda skuteczne. Czatownia oprócz drzew lub krzewów przynajmniej 4 metrowych, moga byc inne elementy sztuczne, wystepujace w terenie, na których ptaki moga przesiadywac, takie jak: slupy, paliki, druty elektryczne i telefoniczne. W przypadku ich braku konieczne jest umieszczenie na koszt beneficjenta programu, tyczek wystajacych przynajmniej 4 metry nad ziemia z poprzecznym drazkiem ustawione na miedzach lub na granicy pól i lak (jednak dopiero wykorzystywanie takich „czatowni” przez kraski upowaznia do wdroyenia pakietu) (fot 4.).

Ryc. 1. Budka legowa dla kraski (wymiary budki podano w mm)

UZYTKOWANIE KOSNE

- pierwszy pokos wykonany zostanie od 15 maja do 15 czerwca - szerokosci 5 metrów wokół czatowni. W przypadku obecności czatowni na miedzach i granicy pól, możliwe jest pokos jednostronny 5 metrowy. Pokos ten nie może stanowić więcej niż 40% całości działki,
- wymagana minimalna liczba czatowni dla jednej legowej pary - 5 sztuk, oddalonych od siebie minimalnie 20 metrów,
- drugi pokos od 15 lipca do 15 sierpnia, należy kosić zaczynając od środka na zewnątrz działki,
- pasy 5 metrowe kosić ponownie we wrześniu,
- wysokość koszenia, w każdym z przypadków, wynosić będzie 5-15 cm,
- obowiązek usunięcia lub złożenia w stogi ściętej biomasy nie dłużej niż 2 tygodnie po pokosie,
- obowiązek zostawienia co roku naprzemiennie 5-10 % działki rolnej nieskoszonej (dotyczy wyłącznie części działki przeznaczonej do drugiego pokosu).

UZYTKOWANIE KOSNO-PASTWISKOWE i PASTWISKOWE

- wymagana minimalna liczba czatowni dla jednej legowej pary - 5 sztuk, oddalonych od siebie minimalnie 20 metrów,
- w przypadku użytkowania kosno-pastwiskowego maksymalna obsada zwierząt 0,3 DJP/ha,

- w przypadku użytkowania pastwiskowego minimalna obsada pastwiska 0,5 DJP/ha, a maksymalna 1,0 DJP/ha,
- maksymalne obciążenie do 10 DJP/ha,
- sezon pastwiskowy od 1 maja do 15 października,
- termin rozpoczęcia wypasu na terenie zalewowym nie wcześniej niż w dwa tygodnie po ustąpieniu wód.

2. Wymogi jakie powinny być dodatkowo przestrzegane:

- zakaz przeorywania, walowania, podsiewu, stosowania scieków i osadów sciekowych,
- zakaz włókowania w okresie od dnia 1 kwietnia do dnia 1 września,
- zakaz budowy urządzeń melioracji wodnych szczegółowych tworzących system melioracji wodnych, z wyjątkiem urządzeń pietrzacych mających na celu podwyższenie poziomu wód (np. zastawki), i rozbudowy systemów melioracji wodnych (nie dotyczy bieżącej konserwacji),
- niestosowanie środków ochrony roślin z wyjątkiem selektywnego i miejscowego niszczenia, uciążliwych chwastów z zastosowaniem odpowiedniego sprzętu, po uzgodnieniu z doradcą rolnosrodowiskowym,
- zakaz nawożenia azotem na obszarach nawozonych przez namuły rzeczne, a na innych obszarach - powyżej poziomu 60 kg/ha/rok,

WARUNKI PRZYSTAPIENIA DO PROGRAMU PRZEZ ROLNIKA/BENEFICJENTA.

- rozpoznanie obecności legowej kraski,
- rozpoznanie, że w danym miejscu kraski polują intensywnie lub okazjonalnie (z powodu braku spełnienia dodatkowych warunków - odpowiednie koszenie, umieszczenie czatowni),
- określenie powierzchni działki, która będzie wykorzystywana przez kraski - powierzchnia podlegająca programowi,
- wykreslenie i zaznaczenie na mapie :
 - miejsce legów kraski (lokalizacja dziupli bądź budki legowej),
 - zadrzewienia i pojedyncze drzewa w tym wykorzystywane przez kraske jako czatownie,
 - umiejscowienie sztucznych dodatkowych czatowni, i/lub miejsca posadzenie dodatkowych drzew,
 - lokalizacja poszczególnych koszeń,
- szczegółowe opisane planu działania i postępowania, w tym sposobu ochrony stanowiska legowego i zabezpieczenia czatowni,
- obszar potencjalnie kwalifikowany do programu obejmuje 100 metrów od wykorzystywanej czatowni z wyłączeniem terenów nie wykorzystywanym przez kraske (np. uprawy zbóż, ziemniaków, zabudowy gospodarcze, zwarte lasy).
- coroczne sprawdzanie obecności kraski, w przypadku braku kraski przez okres 2 lat program działania w ramach pakietu jej ochrony powinien zostać wstrzymany.

Obecnie program ten mógłby być wykorzystywany dla niespełna 60 par legowych.

Proponowana kwota dotacji poza obszarami Natura 2000 - 1200 zł/ha

Proponowana kwota dotacji na obszarach Natura 2000 - 1370 zł/ha

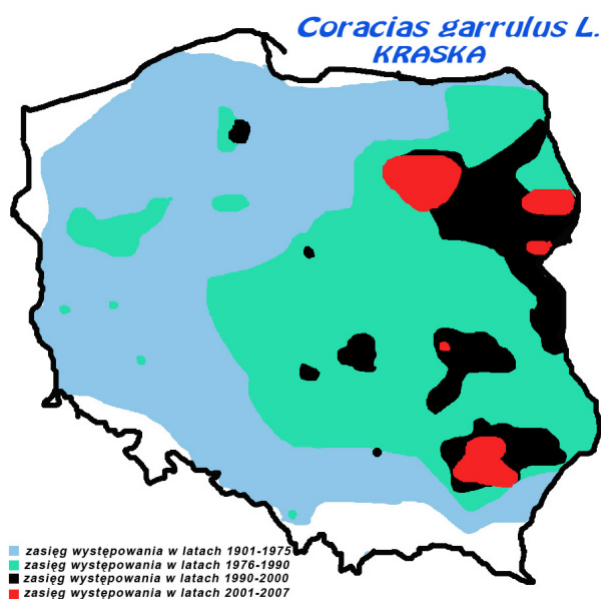
Koordinator Projektu
Aktywnej Ochrony Kraski
Konrad Kata

Dyrektor Zarządu
Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych
Barbara Draus

Uzasadnienie

Kraska (*Coracias garrulus* L.) jest w Polsce gatunkiem objętym ochroną **scisła** i według Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną, gatunek ten dodatkowo określony został, jako **wymagający ochrony czynnej i wyznaczenia stref ochronnych**.

W związku z bardzo szybkim wymieraniem kraski w całej Europie, w tym również w Polsce (ryc.1.), kraska znalazła się na Czerwonych Listach Zwierząt Ginących i Zagrożonych otrzymując status „**gatunek skrajnie zagrożony**” lub wręcz „gatunek wymarły” np. Niemcy, Czechy, kraje Beneluksu (Górski A., Szymkiewicz M. 2001). Znajduje się również na listach **Konwencji Bernskiej i Bonnkiej**, zaś **Dyrektywa Ptasia Unii Europejskiej** uwzględnia kraskę, jako **gatunek szczególnej troski**, dla którego **należy tworzyć Specjalne Obszary w ramach programu Natura 2000** (Kata i in. 2006).

Ryc. 2. Przebieg wymierania kraski na terenie Polski.

Obecnie liczebność populacji w Polsce szacuje się na około 60-80 par (dane niepublikowane /Ogólnopolska Konferencja Kraskowa, Kolbuszowa 5-6 listopad 2005/, Rzepala M., Górski A. 2006), jednak liczba znanych stanowisk legowych już w 2007 roku nie przekraczała 60. (dane niepublikowane K. Kata i in.).

Mimo tych wszystkich form ochrony, kraska nadal zanika, chociaż realizowane są w kraju programy ochronne: na terenie południowo-wschodniej Polski przez Fundację Wspierania Inicjatyw Ekologicznych (www.kraska.eco.pl/), oraz kilka lat temu na terenach północno-wschodniej części populacji przez Towarzystwo Przyrodnicze „Bocian” (www.bocian.org.pl/bocian/sub/projektv/kraska).

Obecnie ornitolodzy są zgodni, że aby zahamować spadek liczebności kraski i utrzymać ją w Polsce jako ptaka legowego, oprócz ochrony drzew dziuplastych i wywieszania budek legowych, **potrzebne są mechanizmy chroniące siedlisko kraski, podobne do tych, jakie stosuje się z pozytywnym skutkiem w innych krajach Unii Europejskiej**. Takie możliwości

ochronne stwarzają obecnie programy rolno środowiskowe chroniące siedliska i zagrożone gatunki m. in. z list dyrektywy ptasiej i siedliskowej.

Uważamy, że proponowany przez nas program ochrony rolnośrodowiskowej pozwoliłby zatrzymać procesy wymierania kraski i na stałe zabezpieczyć pozostałe legowe populacje kraski.

Jednak jak dotąd w Polsce nie zaproponowano stosownego pakietu/wariantu działań, który chroniłby tego krytycznie zagrożonego ptaka, mimo że jest to gatunek z listy Dyrektywy Ptasiej (zał. Dyrektywy Rady 79/409/EWG) i równocześnie gatunek terenów rolnych.

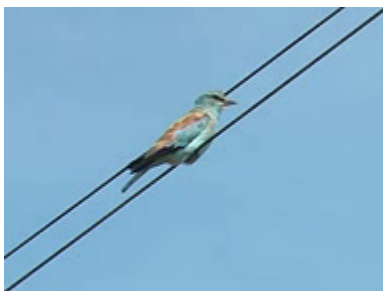
Część wprowadzonych (i wprowadzanych) przez Polskę działań rolnośrodowiskowych przyczyniających się do ochrony różnorodności biologicznej (np. ekstensywna gospodarka na łąkach i pastwiskach czy strefy buforowe) i ochrona wybranych gatunków ptaków (wariant „ochrona siedlisk legowych ptaków”) wpływają częściowo również pozytywnie na kraskę. Jednak działania w tych wariantach rolnośrodowiskowych nie są optymalnymi dla tego ptaka.

W związku z powyższym uważamy że w Polsce należy wprowadzić dodatkowy wariant, zbliżony do wariantu pod nazwą „Ochrona zagrożonych gatunków ptaków i siedlisk przyrodniczych”, który to na trwale uratuje tego ginącego ptaka.

Zaproponowany wyżej wariant rolnośrodowiskowy, oprócz ochrony samej kraski, przyczyni się też w dużej mierze do ochrony kilku innych chronionych gatunków ptaków takich jak: srokosz (*Lanius excubitor*), dudek (*Upupa epops*), pustulka (*Falco tinnunculus*), pójdzka (*Athene noctua*) oraz gasiorek (*Lanius collurio*), - **gatunek z listy Dyrektywy Ptasiej (zał. Dyrektywy Rady 79/409/EWG).**

Zagrożenia dla kraski:

- Kraska - ptak terenów rolniczych wyszukuje dla siebie odpowiednie dziuple głównie po dzieciolach zielonym (*Picus viridis*) i czarnym (*Dryocopus martius*), które wykorzystuje z racji tego, że sama nie potrafi ich wykuwać. Niestety odpowiednich dziupli w terenach rolnych jest coraz mniej i takie drzewa są zazwyczaj szybko usuwane, jako nierokujące dobrego materiału drzewnego. Dlatego też, drzewa dziuplaste w takich miejscach powinny być pozostawiane, a w przypadku ich rozpadu lub uzasadnionego usunięcia w ich miejsce powinny być posadżane młode drzewa i wywieszane odpowiednie duże budki typu „D” (ryc.1.).
- Wycinane są znaczne obszary zadrzewień olszowych i wierzbowych, które są główną ostoją kraski w Polsce, a w to miejsce nie są sadzone żadne nowe drzewa. Taki stan powoduje, że np. w południowo-wschodniej Polsce spotykamy na siedliskach rolniczych prawie wyłącznie drzewa dojrzałe, a bardzo rzadko możemy spotkać drzewa młode i dojrzewające. Również w miejscach obumierających drzew, które bardzo szybko są wycinane nie posadża się młodych sadzonek. Dlatego też w najbliższych kilkunastu latach w wielu terenach rolnych, gdzie występuje kraska, (na miedzach, strefach buforowych i wzdłuż rzek) drzewa dojrzałe będą rzadkością. Obecnie są to ostatnie miejsca legowe kraski w Polsce, gdyż kraska unika zwartych kompleksów leśnych. Taka sytuacja ma już miejsce w wielu krajach Unii Europejskiej, w których większość populacji przeprowadza legi prawie wyłącznie w budkach.
- Kraska w trakcie zdobywania pokarmu zarówno dla siebie jak i dla młodych, poluje prawie wyłącznie z tak zwanej czatowni, która w warunkach naturalnych jest drzewem lub krzewem. Jednak takich drzew pozostawionych w na terenach rolniczych jest coraz mniej, dlatego też kraska wykorzystuje zazwyczaj sztuczne elementy krajobrazu (Fot. 1, 2 i 3)

Fot. 1. Kraszka – na drutach

Fot. 1. Kraszka na słupku.

Fot. 1. Kraszka na bramce

W krajach Unii Europejskiej np. w Austrii z racji tego, że naturalnych pozostawionych drzew jest bardzo mało, dla kraszki w ramach programów ochronnych przeznaczają się w tym celu specjalne tyczki, które są chętnie wykorzystywane między innymi przez kraszki i przyczyniają się rokrocznie do wzrostu jej liczebności (fot. 4).

Fot. 4. Tyczki dla kraszki (Austria). Idealna tyczka wystaje 4 metry nad ziemią wbita na miedzach na granicy pól i łąk. Rozmieszczonych jest co najmniej 5 tyczek dla jednej pary.

- Jednak, aby czatownia mogła być wykorzystywana przez kraszki, musi znajdować się w odpowiednio zagospodarowanym terenie rolnym. Dzisiaj już wiemy, jak rolnik może kształtować to siedlisko. Kraszka przeważnie poluje na różnego rodzaju owady, głównie z rzędu prostoskrzydłych i chrząszczy. Jednak mimo swego bardzo dobrego wzroku widzi zdobycz z czatowni **wylacznie w niskiej trawie**. Wszelkiego rodzaju uprawy wysokiej roślinności sprawiają, że miejsca takie są dla kraszki bezużyteczne. Również wysoka trawa sprawia, że kraszki muszą się przemieszczać w inne miejsca i szukać tam czatowni. Dlatego też skoszona trawa i dostępność czatowni sprawia, że kraszki doskonale czują się w takich miejscach. Jednak, aby kraszki mogły polować nie można trwale utrzymywać niską skoszoną łąkę na całej powierzchni, gdyż uniemożliwiłoby to rozwój owadów, które z kolei potrzebują do swojego życia wysokiej roślinności.

Dlatego też idealne rozwiązanie polega na udostępnieniu kraszki w miejscach gdzie są czatownie, siedlisk z niską roślinnością poprzez koszenie tylko na wąskich 5-metrowych pasach w momencie ich przylotu tj. od połowy maja do połowy czerwca, najlepiej na różnych

laskach, aby udostępnić im różną bazę żerową. W okresie wysiadywania jaj i przez okres karmienia młodych miejsca te kraski będą wykorzystywały do zdobywania pokarmu. Pozostałe części lasu gdzie dotychczas rozwijały się owady najlepiej kosić od połowy lipca do połowy sierpnia, kiedy to dorosłe kraski latają z młodymi. Wcześniej skoszone 5-metrowe pasy należałoby ponownie skosić dopiero we wrześniu po odlocie krasek.

Ze względu, że kraski nie są zbyt płochliwe w trakcie prac rolnych i wypasania (poza bezpośrednim działaniem przy dziupli), dlatego też nie ma przeciwwskazań w stosunku do tych działań w okresie legowym kraski. Często owady wystraszone przez maszyny lub pasące się bydło, są wręcz wylapywane przez kraski.

Dodatkowo wskazane byłoby również pozostawienie każdego roku około 5-10% działki rolnej nieskoszonej, gdzie rozwój fauny i flory, nie byłby zakłócony.

W związku z tym że w trakcie prowadzonych działań ochronnych dla kraski, rolnik ponosiłby straty wynikające z ograniczeń w sposobie, ilości i terminie koszenia, oraz dodatkowo musiałby spełnić szereg dodatkowych warunków, między innymi dostępność czatowni i zabezpieczenie dziupli dlatego też podobnie jak w przypadku wariantu „ochrona siedlisk legowych ptaków” wskazana byłaby rekompensata z tytułu utraconych wartości przez rolników.

Pismienictwo:

Górski A., Szymkiewicz M., 2001. Polska Czerwona Księga Zwierząt: Kregowce. (red. Głowaciński Z.) PWRiL, Warszawa, 246-248.

Kata K., Sobus T., Olszowy A. 2006. Kraska- piękno, które ginie. Przyroda Polska 6: 6-7.

Rzepala M., Górski A. 2006. Ochrona kraski na Mazowszu. Kraska 13 (1-2): 29-31.

W razie niejasności lub konieczności korekt wynikających z nadrzędnych założeń realizacji proponowanego wariantu rolnosrodowiskowego prosimy o kontakt.

Koordynator Projektu
Aktywnej Ochrony Kraski
Konrad Kata
Tel. 505868152
katakon@poczta.fm

Dyrektor Zarządu
Fundacji Wspierania Inicjatyw Ekologicznych
Barbara Draus
biuro@fwie.eco.pl

Otrzymują:

1. Sz. P. Profesor Maciej Nowicki, Ministerstwo Środowiska, ul. Wawelska 52/54, 00-922 Warszawa
2. Sz. P. Dyrektor Nina Dobrzyńska, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, DEPARTAMENT PROGRAMOWANIA I ANALIZ, ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa
3. a/a